

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ГРУП РИЗИКУ

Рівень вищої освіти	<u>II (магістерський) рівень вищої освіти / III (освітньо-науковий) рівень</u>
Освітньо-професійна програма	Клінічна психологія / Психологія забезпечення ментального здоров'я / Психологія
Кафедра	Клінічної психології
Кількість кредитів	3 кредити ЄКТС
Форма контролю	Залік
Мова викладання	Українська
Розробники курсу	Дар'я Трофімова
Контактна інформація	телеграм @da_trofimova

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Метою освітнього компонента є: сформувати у студентів системне уявлення про психологічний супровід різних груп ризику, розвинути професійну чутливість до соціального контексту вразливості, етичних викликів і травматичного досвіду, а також підготувати до надання психологічної допомоги з урахуванням прав людини, культурної різноманітності та принципів недискримінації.

Завданнями освітнього компонента є:

- засвоїти базові поняття та підходи до психологічного супроводу груп ризику;
- ознайомитися з особливостями психологічної роботи з різними вразливими групами;
- розуміти вплив травматичного досвіду, соціального виключення та стигматизації на психічне здоров'я;
- навчитися аналізувати запити клієнтів з урахуванням соціального, культурного та правового контекстів;
- опанувати етичні принципи та межі професійного втручання у роботі з групами ризику;
- сформувати навички рефлексії, саморегуляції та профілактики професійного вигорання.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Тема 1. Вступ. Основні поняття. Огляд психологічної роботи з дітьми групи ризику.

Розгляд поняття «групи ризику» у психології та суміжних галузях. Аналіз специфіки розвитку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Розгляд впливу травматичного досвіду, сімейного неблагополуччя, інституційного догляду та війни. Основні напрями психологічної допомоги, міждисциплінарна взаємодія та питання безпеки дитини.

Тема 2. Особливості психологічного супроводу людей, що пережили різні види насильства: тортури, катування, полон тощо.

Розгляд психологічних наслідків тортур, катувань, полону та інших форм жорстокого поводження. Поняття комплексної травми та ПТСР. Принципи травма-інформованого підходу, робота з симптомами, межі інтерпретації та ризику ретравматизації.

Тема 3. Торгівля людьми: огляд ситуації. Особливості супроводу працівників та працівниць сексіндустрії.

Огляд сучасної ситуації з торгівлею людьми та експлуатацією. Аналіз стигматизації, подвійної вразливості та соціального тиску. Етичні аспекти психологічної роботи, принципи недирективності, автономії клієнта та роботи без морального осуду.

Тема 4. Психологічна реабілітація внутрішньо переміщених осіб.

Розгляд психологічних наслідків вимушеного переміщення, втрати дому, соціальних зв'язків та ідентичності. Основні запити ВПО, ресурси адаптації та відновлення. Робота з хронічним стресом, невизначеністю та інтеграцією в нові спільноти.

Тема 5. Психологічна робота з родинами ветеранів.

Аналіз впливу бойового досвіду на сімейну систему. Вторинна травматизація, зміни ролей, труднощі комунікації та адаптації до цивільного життя. Основні напрями психологічної підтримки ветеранів і членів їхніх родин.

Тема 6. Психологічна робота з людьми літнього віку.

Розгляд психологічних особливостей пізнього віку: втрати, зміни ідентичності, самотність, соматичні захворювання. Вплив ейджизму та соціальної ізоляції. Підходи до психологічної підтримки, збереження гідності та якості життя.

Тема 7. Особливості роботи з людьми з ВІЛ-інфекцією.

Аналіз психологічних аспектів життя з ВІЛ, стигматизації та самостигматизації. Питання розкриття статусу, тривоги, депресії та підтримки прихильності до лікування. Етичні принципи конфіденційності та недискримінаційного підходу.

Тема 8. Особливості роботи з представниками та представницями ЛГБТКІ+ спільноти.

Розгляд поняття міноритарного стресу та його впливу на психічне здоров'я. Аналіз досвіду дискримінації, приховування ідентичності та внутрішньої стигми. Принципи афірмативної психологічної практики, етичні межі та роль психолога у створенні безпечного простору.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Курс реалізується у дистанційному форматі з поєднанням асинхронної роботи та обов'язкових практичних контактних занять. Усі навчальні матеріали курсу, зокрема лекції, методичні рекомендації, тестові та самостійні завдання, розміщуються на платформі MOODLE і є обов'язковими для опрацювання впродовж семестру.

У межах курсу передбачено прослуховування 8 лекцій, які подаються у записаному форматі. Обов'язковою умовою опанування дисципліни є повне ознайомлення з усіма лекційними матеріалами та супровідними ресурсами.

Контроль засвоєння теоретичного матеріалу здійснюється за рахунок виконання практичних задач. Завдання виконуються у визначені терміни з чітким дотриманням дедлайнів, установлених на платформі MOODLE.

Важливою складовою курсу є практичні контактні заняття, присутність на яких є обов'язковою. Практичні заняття спрямовані на закріплення теоретичних знань, аналіз клінічних і професійних ситуацій, розвиток навичок професійного мислення та міжособистісної взаємодії. Пропуски практичних занять без поважної причини негативно впливають на підсумкову оцінку.

Під час контактних занять і онлайн-комунікації здобувачі зобов'язані дотримуватися правил академічної етики, коректної професійної поведінки та принципів взаємної поваги. У процесі навчання забороняється плагіат, використання сторонньої допомоги під час тестування та передача власних відповідей іншим здобувачам. Порушення принципів академічної доброчесності тягне за собою академічну відповідальність відповідно до чинних нормативних документів закладу вищої освіти.

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного контролю:

Виконання практичних задач та участь в контактних заняттях.

Форма підсумкового семестрового контролю:

Підсумковий контроль здійснюється у формі тесту, що містить 30 завдань закритого типу. Кожне завдання оцінюється у 1 бали. Максимальна кількість балів за тест — 30 балів.

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	25	50
Практичні контактні заняття	10	20
Залік	30	30
		100

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (14 год.), практичних (6 год) та практичних контактних (6 год.) занять, організації самостійної роботи студентів (64 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: словесні (лекція, пояснення, бесіда), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань), а також інтерактивні техніки та методики.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. – Київ, 2018. – 208 с. <https://www.osce.org/files/f/documents/a/a/430805.pdf>
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. – Київ, 2018. – 236 с. — <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>
3. Особливості роботи з пацієнтами, які пережили полон та тортури, сексуальне насильство пов'язане з конфліктом. Рекомендації для фахівців медичної сфери/ К. Возніцина, Т. Сіренко. – Київ, 2023. — <https://med.expertus.com.ua/content/attachments/00f2790a-2bdd-55a8-a946-0239d57aaf0e.pdf>
4. Торгівля людьми. Основні поняття та види експлуатації. — <https://www.msp.gov.ua/news/16080.html?PrintVersion>
5. Притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства: алгоритм створення й забезпечення роботи. Метод. посіб./за заг. ред. Кочемировська О.О. - К.: ФОП Клименко, 2020. – 80 с. — https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBV%20Response_Shelters%20manual_FINAL_WEB_27042020.pdf
6. Реабілітація осіб, які пережили катування. — <https://langs.physio-pedia.com/uk/rehabilitation-for-survivors-of-torture-uk/>
7. Шуневич К. Сексуальне насильство: визначення, відповідальність і юридична практика. 2020. — <https://genderindetail.org.ua/search/?q=%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5+%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>

8. Єрмоленко Ю. Чому проституція — не секс і не робота. — https://www.instagram.com/p/COFWIy3BBrK/?hl=ru&img_index=1
9. Коваленко О., Лук'янова Л., Помиткін Е., Московець Л. Психологія людей літнього віку. Навч. посібн. / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ : Вид-во ТОВ «Геопринт». 2021. 288 с. — http://iprood.com.ua/data/project_NFDU/posibnyk_2021.pdf
11. Потенціал літніх людей на ринку праці та інструменти їх залучення. 2023. — <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/potentsial-litnikh-lyudey-na-rynku-pratsi-ta-instrumenty-yikh-zaluchennya>
12. Мішені психотерапії осіб літнього віку. Ю.А. Крамар, К.А. Власова. — <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2020/1/pages-52-55/misheni-psihoterapiyi-osib-litnogo-viku#gsc.tab=0>
13. Mental health and HIV/AIDS: the need for an integrated response. Remien, Robert H.a; Stirratt, Michael J.b; Nguyen, Nadiaa; Robbins, Reuben N.a; Pala, Andrea N.a; Mellins, Claude A.a — https://journals.lww.com/aidsonline/fulltext/2019/07150/mental_health_and_hiv_aids_the_need_for_an.1.aspx
14. Fiona Leh Hoon Chuah, Victoria Elizabeth Haldane, Francisco Cervero-Liceras, Suan Ee Ong, Louise A Sigfrid, Georgina Murphy, Nicola Watt, Dina Balabanova, Sue Hogarth, Will Maimaris, Laura Otero, Kent Buse, Martin McKee, Peter Piot, Pablo Perel, Helena Legido-Quigley, Interventions and approaches to integrating HIV and mental health services: a systematic review, Health Policy and Planning, Volume 32, Issue suppl_4, November 2017, Pages iv27–iv47, <https://doi.org/10.1093/heapol/czw169>
15. Ninnoni, J.P., Nsatimba, F., Agyemang, S.O. et al. An exploratory qualitative study of the psychological effects of HIV diagnosis; the need for early involvement of mental health professionals to improve linkage to care. BMC Public Health 23, 2518 (2023). <https://doi.org/10.1186/s12889-023-17449-y>
16. Кишеньковий посібник. Як надати першу допомогу особам, які пережили гендерне насильство. — <https://help.unhcr.org/italy/wp-content/uploads/sites/85/2022/04/Italy-GBV-Pocket-Guide-UKR.pdf>
17. Інна Ірискіна. Становище трансгендерних людей під час війни. — https://www.insight-ukraine.org/uk/blog/transgender-war-ukraine/?fbclid=IwAR2uA0ZcEAfjQdM0_fplKpIdBjCJy96J2Ht6rUQZkARIOVLi-LAeeUsiklk
18. American Psychological Association. (2015). Guidelines for Psychological Practice with Transgender and Gender Nonconforming People. American Psychologist, 70 (9), 832-864. doi: 10.1037/a0039906. <https://www.apa.org/practice/guidelines/transgender.pdf>
19. УНІФІКОВАНИЙ КЛІНІЧНИЙ ПРОТОКОЛ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ «ГЕНДЕРНА ДИСФОРІЯ» — https://www.insight-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/11/clinic_protokol.pdf